

KULTUR.

En tidlös artist har gått bort. Johnny Cash gav ut mer än hundra album. De sista var de bästa, skriver Nils Hansson.

NYHETER 4-5

dn.se/kultur

Anna Lindh var modig. Hennes död tvingar oss in i plågsam reflektion över demokratins framtid, skriver Suzanne Brøgger. K2

Barnlitteratur nedvärderas. Forskare ifrågasätter Vetenskapsrådets "oacceptabla" formulering. NYHETER 4-5

Nostalgi och stillsam politik. DN:s kritiker går gallerirond och ser svensk realism på Nationalmuseum. KONST 6-7

"Här visualiseras en distans, ... ett luftsprång mellan dröm, teater och verklighet som förbluffar på ett särskilt och oroande sätt." SCEN 10-11

En lotsdirektörs lyxliv. 75-åriga "S/S Orion" kan besökas när Skeppsholmen visar upp sig. STOCKHOLMSLIV 40

Sju långa år. "Det är sjukt faktiskt, maniskt, det arbete jag har lagt ner."

Konstnären Mats Hjelm har ägnat en betydande tid åt sin trilogi videofilmer

där han gör upp med sin far. Nu visas alla filmerna för första gången ihop.

KONST 8

”Jag har skapat en pappa i mig”

Sju långa år har Mats Hjelm arbetat med sin trilogi videofilmer, som nu för första gången visas ihop på Bildmuseet i Umeå. Hjelm's uppgörelse med en frånvarande far och ett våldsamt mansarv landar i frigörelse och försoning.

– **DET ÄR SJUKT FAKTISKT**, maniskt, det arbete jag har lagt ner. Och egentligen omöjligt ekonomiskt.

Mats Hjelm skrattar ändå och berättar att varenda bild och alla klipp, hela kompositionen och minsta ljudeffekt är minutiöst uttänkt. Till och med den känslomässiga subtexten är omsorgsfullt analyserad och balanserad.

Hjelm's tre filmer, som haft premiär mellan 1997 och 2002, har också fått välförtjänt uppmärksamhet i Sverige och inte minst utomlands. DN:s kritiker har talat om en ”ohyggligt vacker sorgesång” och hela trilogin som en ”milstolpe i den rörliga bildens konsthistoria”.

Några dagar före vernissagen på Bildmuseet i Umeå kryssar Mats Hjelm bland högar av rockwool, mattullar, sladdar och verktyg. Hans flerkanaliga installationer är tekniskt avancerade, med synkroniserade ljudspår, växlingar mellan två och tre bildfält, samt projektioner från golv till tak.

DEN SAMMANLAGDA speltiden är drygt tre timmar och Mats Hjelm understryker vikten av att besökarna kan glida fritt mellan rummen:

– Filmerna är cykliska i sig själva, utan början och slut. Det är heller inte isolerade verk. Det finns sekvenser som går igen och förändras.

Att intervjuas Mats Hjelm är som att trycka på en knapp. Han pratar gärna och genomtänkt. Men så har han också mer än tio års högskolestudier bakom sig, med filosofi och estetik utöver skulptörutbildningen.

Arbetet med den första filmen ”White flight” inleddes när pappan, filmfotografen Lars Hjelm, blev allvarligt sjuk. Under Mats barndom arbetade båda föräldrarna på

TV1:s Dokumentärfilmsredaktion och fadern var ständigt på resa.

– Han var alltid borta när jag var liten. Och innan han blev sjuk fanns en lång period då vi inte talade med varandra. Jag hade också blivit skulptör, trots att jag hade fallenhet och erfarenhet som få av att plåta och klippa film. Hela mitt vuxna liv hade gått ut på att göra något annat.

Mats Hjelm grävde fram faderns unika filmrullar ur SVT:s arkiv.

FOTO: ROLAND BERGGREN

till samma kvarter och träffa samma personer som pappan gjort.

– Det jag gjorde var att utmana honom, säger han frankt.

Mats Hjelm's intervju med ett gäng åldrande Svarta Pantrar är en smärre bragd i sig och i ”White flight” flätar han samman sina egna och faderns filmsekvenser till ett rytmiskt videocollage. På ytan är det Black power-rörelsens historia men den mörka underströmmen handlar om maskulinitet, makt och våld.

När filmen var färdig kände Mats Hjelm mest tomhet och frågade sig vad han egentligen sökt. Svaret var fadern själv. Nästa steg var därför att få loss den fotografiska kvarlätenheten. Det gav dussintals timmar film, som han grävde ner sig i. Men rullarna visade sig vara upphackade av redaktionen och för Mats Hjelm vidtog ”ett jättepussel”.

– Det jag sökte var hans blick och personlighet bakom kameran, för att förstå honom.

I den andra filmen ”Man to man” återanvänder han faders fantastiska filmmaterial från 1960-talets Vietnam och släpper honom först i den tredje delen av trilogin. ”Kap Atlantis” består främst av Mats Hjelm's eget material och har ett självständigare språk, med melankolin som grundackord.

– Melankolin är tonen jag är ute efter, en beskrivning av ett tillstånd som världen kanske befinner sig i. Det är också väldigt starkt ett arbete med döden, förklarar Mats Hjelm.

På frågan om han med allt detta arbete fått syn på sin pappa, stannar Mats Hjelm's ordflöde för första gången en halv minut innan svaret kommer:

– Jag kommit till en punkt där jag kan lämna honom. Jag har skapat en pappa i mig och i alla fall stärkt min identitet. Jag har gett ett familjealbum till mina barn och fått en respekt för farsan som jag inte hade. Jag kan se mig själv i honom och honom i mig.

BIRGITTA RUBIN

birgitta.rubin@dn.se 08-738 20 92

Fotnot: Utställningen pågår på Bildmuseet i Umeå 14 september–26 oktober.